YASHIL

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№ 1

ISSN: 2992-8982

https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/

2026

YASHIL
IQTISODIYOT&TARAQQIYOT
Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Elektron nashr. 2026-yil, yanvar.

Bosh muharrir:
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:
Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:
Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoira Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxanovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

YASHIL
IQTISODIYOT&TARAQQIYOT
Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:
Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhriddinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow))
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukarimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:
Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:
Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Khusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Rakhimovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridakhon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ
Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:
""Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali
O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

INSON KAPITALINING O‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARI 52
Dilnoza Ruziqulova Xoliqovna

MAHALLIY BUDJET DAROMADLAR BAZASINI BAHOLASH SAMARADORLIGINI TAKOMILLASHTIRISH 56
Isoqov Zafarjon Zokirjonovich

INNOVATSION IQTISODIYOTDA AYOLLAR TADBIRKORLIGINI RIVOJLANTIRISH BO‘YICHA XALQARO TAJRIBA 60
Maksumova Umidaxon Sadikjonovna

ОЛИГОПОЛИЯ И ТЕОРИЯ ИГР 64
Камилова Наргиза Абдукаххоровна, Наимов Самандар Раджабович

ЦИФРОВЫЕ ИНВЕСТИЦИИ НА ЖЕЛЕЗНОДОРОЖНОМ ТРАНСПОРТЕ: НОВАЯ ЭРА ЭФФЕКТИВНОСТИ 67
Каракулов Фарход Зайпудинович

MEVA-SABZAVOTCHILIK MAHSULOTLARINING EKSPORT SALOHIYATINI BOSHQARISH SAMARADORLIGINING INNOVATSION YECHIMLARI 72
Ergashev Jamshid Axmadaliyevich

MOLIYAVIY AKTIVLARNING IQTISODIY MOHIYATI VA TIJORAT BANKLARIDA ULARNING SIFAT MEZONLARINI SHAKLLANTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI 77
Iskandarova Munisa Hasan qizi

MOLIYAVIY RISKLARNI BOSHQARISHDA SUN’IY INTELLEKTNI QO‘LLASH IMKONIYATLARI 82
Xojiyev Jaxongir Dushabayevich, To‘xtayev Kamol Po‘latovich

MARKETING VA BOZOR IQTISODIYOTI SHAROITIDA TAYYOR KIYIMLARNING RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH YO‘LLARI 87
Bababekova Gulchexra Baxtiyarovna

NAMANGAN VILOYATI QURILISH MATERIALLARI SANOATIDA MODERNIZATSIYA JARAYONLARIGA TA’SIR ETUVCHI OMILLAR VA ULARNING IQTISODIY AHAMIYATI 93
Odilova Malika Abdushukur qizi

TURIZMNI RIVOJLANTIRISHDA ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNI TAKOMILLASHTIRISH 98
Toshtemirov Xojiakbar Qahramon o‘g‘li

ТУРИЗМ КАК ФАКТОР УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ СТРАНЫ 103
Артикова Шохида Ильясовна

MINTAQALARDA OZIQ-OVQAT SANOATI KORXONALARI INNOVATSION SALOHIYATINI BOSHQARISH METODOLOGIYASINI JORIY ETISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGI 107
Dadamirzayev Muzaffar Xabibullayevich

THEORETICAL ASPECTS OF SERVICES IN THE CONTEXT OF UZBEKISTAN’S ECONOMIC TRANSFORMATION 114
Umidjon Normurodov, Qodirov Yusufbek Suyunbek ugli

РАЗВИТИЕ ПРЕДПРИЯТИЙ ОБУВНОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ В УСЛОВИЯХ ФОРМИРОВАНИЯ МАРКЕТИНГОВЫХ ИННОВАЦИЙ 120
Расулов Нозимжон Набиджонович

QISHLOQ XO‘JALIGI SOHASIDA ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALARNING JORIY QILINISHI VA UNI OZIQ-OVQAT XAVFSIZLIGINI TA’MINLASHDAGI AHAMIYATI 125
Saburov Jumanazar Saliyevich

KAMBAG‘ALLIKNI QISQARTIRISHNING IQTISODIY O‘SISHGA TA’SIRI VA ICHKI BOZORNI KENGAYTIRISH IMKONIYATLARI 129
Mayliyeva Sadoqat Safayozovna

ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ЗНАЧЕНИЕ ТРАНСПОРТНОЙ ИНФРАСТРУКТУРЫ В УСТОЙЧИВОМ РАЗВИТИИ УЗБЕКИСТАНА 134
Убайдуллаев Худоёр Бахтиёр угли

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MINTAQANI BARQAROR RIVOJLANTIRISHDA PAXTA-TO‘QIMACHILIK KLASTERLARI SALOHIYATIDAN SAMARALI FOYDALANISHNING XORIJ TAJRIBASI 141
Xayitov Rustam Burxonovich

BARQAROR MOLIYALASHTIRISH KONSEPSIYASIGA MUVOFIQ "YASHIL" INVESTITSIYALARNI RIVOJLANTIRISH 146
Abduraxmonov Alimardon Sodiq o‘g‘li

BANK XIZMATLARI SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA RAQAMLI MARKETINGDAN FOYDALANISH 151
Dushamov Maxmudjon Maksudbekovich

HUDUDLARDA TURIZMNI RIVOJLANTIRISHNING AHAMIYATI VA ISTIQBOLLARI 159
Ibodova Dilsora Ibodovna

INVESTITSION PORTFELLARNI SHAKLLANTIRISH, BAHOLASH VA BOSHQARISH 165
Baymanova Mavlyuda Djurayevna, Abdullaeva Shohista

KICHIK XIZMATLAR FAOLIYATINI RASMIYLASHTIRISH ORQALI AHOLI BANDLIGI KO‘RSATKICHLARINI OSHIRISH 170
Xalimbetov Farxad Bagibekovich

KICHIK XIZMATLAR FAOLIYATINI RASMIYLASHTIRISH ORQALI AHOLI BANDLIGI KOʻRSATKICHLARINI OSHIRISH

Xalimbetov Farxad Bagibekovich
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti,
ijtimoiy-gumanitar va aniq fanlar kafedrasi katta oʻqituvchisi
fxalimbetov@tsue.uz

Annotatsiya. Mazkur maqolada kichik xizmatlar faoliyatini rasmiylashtirishning aholi bandligiga taʼsiri, mavjud muammolar hamda ularni bartaraf etish boʻyicha amaliy takliflar bayon etilgan. Xizmatlar sohasining iqtisodiy rivojlanishdagi oʻrni, rasmiylashtirish jarayonining ijtimoiy va moliyaviy afzalliklari tahlil qilingan. Shuningdek, ilgʻor xorijiy tajribalar asosida Oʻzbekiston sharoitida qoʻllash mumkin boʻlgan mexanizmlar tavsiya etilgan.

Kalit soʻzlar: kichik xizmatlar, rasmiylashtirish, bandlik, soyali iqtisodiyot, tadbirkorlik, mikrobiznes, xizmatlar sohasi, ijtimoiy himoya.

Abstract. This article describes the impact of formalization of small services on employment, existing problems and practical proposals for their elimination. The role of the service sector in economic development, the social and financial benefits of the formalization process are analyzed. Also, based on advanced foreign experience, mechanisms that can be applied in the conditions of Uzbekistan are recommended.

Key words: small services, formalization, employment, shadow economy, entrepreneurship, microbusiness, service sector, social protection.

Аннотация. В данной статье описывается влияние формализации малых услуг на занятость, существующие проблемы и практические предложения по их устранению. Анализируется роль сектора услуг в экономическом развитии, социальные и финансовые выгоды процесса формализации. Также, на основе передового зарубежного опыта, предлагаются механизмы, применимые в условиях Узбекистана.

Ключевые слова: малые услуги, формализация, занятость, теневая экономика, предпринимательство, микробизнес, сектор услуг, социальная защита.

KIRISH

Jahon iqtisodiyotining hozirgi rivojlanish bosqichida xizmatlar sohasi milliy iqtisodiyotning yetakchi tarmoqlaridan biri sifatida namoyon boʻlmoqda. Rivojlangan mamlakatlar tajribasi shuni koʻrsatadiki, xizmatlar sohasining yalpi ichki mahsulotdagi ulushi 60–80 foizni tashkil etib, iqtisodiy oʻsish, aholi bandligi va daromadlarini oshirishda hal qiluvchi ahamiyatga ega[1]. Xizmatlar sohasi iqtisodiyotning boshqa tarmoqlari bilan uzviy bogʻliq boʻlib, ularning samarali faoliyatini taʼminlashda muhim infratuzilmaviy vazifani bajaradi.

Oʻzbekiston Respublikasida ham soʻnggi yillarda xizmatlar sohasini rivojlantirishga qaratilgan keng koʻlamli iqtisodiy islohotlar amalga oshirilmoqda. Ayniqsa, kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni qoʻllab-quvvatlash orqali xizmatlar sohasida aholi bandligini oshirishga alohida eʼtibor qaratilmoqda[2]. Bu jarayonlar milliy iqtisodiyotni diversifikatsiya qilish, aholi daromadlarini oshirish va hududlarni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishga xizmat qilmoqda.

Shu bilan birga, xizmatlar sohasining muayyan qismi hanuzgacha “Coyali iqtisodiyot” doirasida faoliyat yuritib kelmoqda. Bu esa mehnat munosabatlarining rasmiylashtirilmasligi, soliq va ijtimoiy toʻlovlarning toʻliq amalga oshmasligi, shuningdek, davlat byudjeti daromadlarining kamayishi kabi muammolarni yuzaga keltiradi.

Shu nuqtai nazardan, kichik xizmatlar faoliyatini rasmiylashtirish iqtisodiy samaradorlikni oshirish, aholi ijtimoiy himoyasini kuchaytirish va barqaror iqtisodiy oʻsishni taʼminlashning muhim sharti hisoblanadi[3]. Xizmatlar sohasini qonuniy iqtisodiy makonga jalb etish orqali aholining ijtimoiy himoyasi kuchayib, mehnat bozorida shaffoflik taʼminlanadi hamda barqaror iqtisodiy oʻsish uchun mustahkam zamin yaratiladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Xizmatlar sohasining iqtisodiy rivojlanishdagi oʻrni va soya iqtisodiyoti bilan bogʻliq masalalar xorijiy va mahalliy olimlar tomonidan keng oʻrganilgan. Ilmiy tadqiqotlarda xizmatlar sohasi iqtisodiy oʻsishni taʼminlovchi, aholi bandligini oshiruvchi hamda daromad manbalarini diversifikatsiya qiluvchi muhim tarmoq sifatida baholanadi.

Jahon banki va Xalqaro valyuta jamgʻarmasi tahlillarida xizmatlar sohasining yalpi ichki mahsulotdagi ulushi ortishi iqtisodiyotning barqaror rivojlanishi bilan uzviy bogʻliq ekani taʼkidlanadi. Ayniqsa, kichik biznesga asoslangan xizmatlar faoliyati mehnat bozorida yangi ish oʻrinlari yaratishda hal qiluvchi ahamiyatga ega ekani qayd etilgan[1].

Soya iqtisodiyoti masalalariga bagʻishlangan tadqiqotlarda, jumladan, Xalqaro mehnat tashkiloti hisobotlarida norasmiy xizmatlar faoliyati mehnat huquqlarining himoya qilinmasligi, ijtimoiy kafolatlarning cheklanishi va davlat byudjeti daromadlarining kamayishiga olib kelishi ilmiy jihatdan asoslangan[4]. Ushbu manbalarda norasmiy sektorni qisqartirish uchun maʼmuriy bosimdan koʻra iqtisodiy ragʻbatlantirish mexanizmlari samarali ekani koʻrsatib oʻtilgan.

Mahalliy olimlarning ilmiy ishlarida Oʻzbekistonda xizmatlar sohasining rivojlanish tendensiyalari, kichik tadbirkorlikni qoʻllab-quvvatlash siyosati hamda soya iqtisodiyotining sabablari keng tahlil qilingan. Ayrim tadqiqotlarda soliq yukining tadbirkorlar tomonidan subʼyektiv ogʻir qabul qilinishi, hisob-kitob jarayonlarining murakkabligi va huquqiy savodxonlikning pastligi xizmatlar sohasida norasmiy faoliyatning asosiy omillari sifatida koʻrsatilgan[5].

Shu bilan birga, adabiyotlar tahlili shuni koʻrsatadiki, xizmatlar sohasidagi kichik faoliyatni rasmiylashtirish kompleks yondashuvni talab qiladi. Ilmiy manbalarda raqamli texnologiyalarni joriy etish, soliq maʼmurchiligini soddalashtirish va tadbirkorlik muhitini yaxshilash orqali soya iqtisodiyoti ulushini qisqartirish mumkinligi taʼkidlangan[6]. Biroq, Oʻzbekiston sharoitida ushbu mexanizmlarning amaliy samaradorligini empirik tahlil qilishga ehtiyoj saqlanib qolmoqda.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqotning asosiy maqsadi Oʻzbekistonda kichik xizmatlar faoliyatini rasmiylashtirishning iqtisodiy va ijtimoiy samaradorligini tahlil qilishdan iborat.

Oʻzbekiston Respublikasi Statistika agentligi va Iqtisodiyot va moliya vazirligi maʼlumotlari asosida kichik xizmatlar sohasida faoliyat koʻrsatayotgan subʼyektlar soni, ularning rasmiy va norasmiy boʻlish darajasi va ish bilan taʼminlangan aholi ulushi tahlil qilib boriladi[2 3].

Faoliyatni rasmiylashtirishni tartibga soluvchi qonunchilik, patent va yagona soliq toʻlovi tizimlari tahlil qilindi. Norasmiy sektor ulushining davlat byudjetga taʼsiri, rasmiylashtirish orqali byudjet tushumlari va ijtimoiy himoya imkoniyatlari tahlil qilindi[3].

TAHLIL VA NATIJALAR

Tahlil natijalari shuni koʻrsatadiki:

1. Maishiy xizmatlar, taʼmirlash ishlari, tikish-bichish, parikmaxerlik, kompyuter taʼmiri, avtotransport va oziq-ovqat yetkazib berish yoʻnalishlarida kichik tadbirkorlikning ulushi katta.
2. Kam sarmoya bilan ish boshlash imkoniyati va aholiga yaqin joylashuvi iqtisodiy faollikni oshirmoqda.
3. Mahalliy iqtisodiyotni faollashtirish muhim ijtimoiy samaraga ega.

Rasmiylashtirishning ijtimoiy va iqtisodiy samaralari:

1. Rasmiy ish bilan taʼminlanganlar soni ortib, ishsizlik darajasi pasayadi.
2. Soliq tushumlari ortib, davlat byudjeti barqarorligi taʼminlanadi.
3. Mehnat munosabatlari huquqiy kafolat oladi, ijtimoiy himoya tizimi faollashadi.
4. Oʻzbekistonda raqamli texnologiyalar va soddalashtirilgan soliq tizimi orqali rasmiylashtirish tendensiyasi kuzatilmoqda.

Rasmiylashtirilmagan xizmat koʻrsatuvchi shaxslar iqtisodiyotda “norasmiy” yoki “soyali” segmentni tashkil etadi. Bu nafaqat davlat byudjetiga salbiy taʼsir koʻrsatadi, balki fuqarolarning mehnat huquqlari, pensiya va ijtimoiy taʼminotdan bahramand boʻlish imkoniyatlarini ham cheklaydi.

Oʻzbekistonda kichik xizmatlar faoliyatini rasmiylashtirish jarayoni, “Yagona interaktiv davlat xizmatlari portali” orqali faoliyatni onlayn roʻyxatdan oʻtkazish imkoniyati ham yaratildi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

So'nggi yillarda xizmatlar sohasi ulushi mamlakat YAIMida o'sishi kuzatilyapti. Mamlakat fuqarolarining xizmatlar sohasi orqali ish bilan ta'minlanishi ortmoqda. Bu ko'rsatkichning yanada oshishi uchun rasmiylashtirish jarayonlarini raqamlashtirish, hujjat aylanmasini qisqartirish va ta'lim tizimida xizmatlar bo'yicha kasbiy tayyorgarlikni kuchaytirish talab etiladi.

Kichik xizmatlar faoliyatini rasmiylashtirish nafaqat iqtisodiy o'sishning, balki ijtimoiy barqarorlikning ham muhim omili hisoblanadi. Ushbu jarayon orqali:

- aholining rasmiy bandlik darajasi oshadi;
- soyali iqtisodiyot qisqaradi;
- davlat byudjeti barqarorligi ta'minlanadi;
- ijtimoiy himoya tizimi mustahkamlanadi.

Shuning uchun ham davlat, tadbirkorlar va jamoat tashkilotlari o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish, aholiga qulay va shaffof rasmiylashtirish mexanizmlarini yaratish kelgusidagi muhim vazifalardan biri bo'lib qoladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. World Bank. World Development Indicators. Washington, D.C.: World Bank, so'nggi nashr.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi. O'zbekiston Respublikasi ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish ko'rsatkichlari. Toshkent.
3. O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi. Xizmatlar sohasini rivojlantirish bo'yicha tahliliy hisobotlar. Toshkent.
4. International Labour Organization (ILO). Informal Economy and Informal Employment. Geneva: ILO, 2018.
5. Abdullayev A.A. O'zbekistonda xizmatlar sohasini rivojlantirishning iqtisodiy mexanizmlari Iqtisodiyot va innovasion texnologiyalar. Toshkent, 2020.
6. O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi. Xizmatlar sohasini rivojlantirish bo'yicha tahliliy hisobotlar. Toshkent, 2021

YASHIL
IQTISODIYOT&TARAQQIYOT
Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov
Musahhih: Zokir ALIBEKOV
Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o‘g‘li

2026. № 1

© Materiallar ko‘chirib bosilganda ““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali manba sifatida ko‘rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma’sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga
maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.
El.Pochta: sq143235@gmail.com
Bot: @iqtisodiyot_77
Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo‘lishingiz mumkin. Obuna bo‘lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to‘lov haqidagi ma’lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo‘natishingizni so‘raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo‘natamiz.

““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali 03.11.2022-yildan
O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№566955 reyestr raqami tartibi bo‘yicha ro‘yxatdan o‘tkazilgan.
Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug‘bek tumani
Kumushkon ko‘chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz